

Białystok, 07.11.2022r.

Prof. dr hab. n. med. Napoleon Waszkiewicz

Klinika Psychiatrii

Uniwersytet Medyczny w Białymstoku

Recenzja pracy doktorskiej Martyny Hordowicz pt. „Kannabinoidy jako nowa klasa koanalgetyków w Polsce.”.

Rozprawa doktorska lek. Martyny Hordowicz dotyczy badania postaw, opinii oraz potrzeb edukacyjnych polskich lekarzy w kontekście nowej klasy koanalgetyków – kannabinoidów.

Badania nad oddziaływaniem leczniczym medycznej marihuany, czyli tzw. konopi postępują niezwykle dynamicznie na świecie, mimo, że ich metodyka nie należy do najłatwiejszych np. z powodu niedoskonałej precyzji obliczeń zawartości substancji czynnej w konopiach. Stosowanie marihuany medycznej nadal jest w Polsce przedmiotem publicznej debaty z racji na kontrowersje wokół jej wpływu na zdrowie, potencjału uzależniającego, mimo że od 2017 r. stworzono uwarunkowania prawne umożliwiające jej stosowanie. Nadal obserwowana jest także argumentacja zwolenników marihuany, niestety często bez solidnych podstaw naukowych, przypisująca marihuanie większe właściwości lecznicze i prozdrowotne, ponad te, które udowodniono. Argumentem przemawiającym za stosowaniem medycznej marihuany jest problem w leczeniu bólu i niedostatecznego wykorzystywania dostępnych leków przeciwbólowych, co stawia nas wciąż na niższym poziomie w porównaniu z krajami Europy Zachodniej. Tetrahydrokannabinol (THC) ze względu

na ograniczoną siłę działania przeciwbólowego oraz dodatkowe właściwości, można określić mianem koanalgetyku, a kannabidiol (CBD) jako anksjolityku, mającego także właściwości przeciwdrgawkowe. Stąd niezwykle ważna jest w tej dyskusji ocena postaw i wiedzy polskich lekarzy w kontekście nowej klasy koanalgetyków – kannabinoidów. Powyższe pokazują, że temat podjęty przez Doktorantkę jest jak najbardziej aktualny, interesujący oraz niezwykle istotny z punktu widzenia zdrowotnego oraz społecznego.

Rozprawa doktorska lek. Martyny Hordowicz ma formę spójnego tematycznie cyklu trzech publikacji, obejmujących jedną pracę teoretyczną (przegląd systematyczny badań), która opisuje wiedzę, postawy i wzorce przepisywania konopi indyjskich oraz leków zawierających kannabinoidy wśród europejskich pracowników służby zdrowia; prace oryginalne obejmowały ocenę perspektyw lekarzy polskich w sprawie polityki medycznej w zakresie marihuany i ich potrzeb edukacyjnych, a także ocenę opinii polskich lekarzy o klinicznych aspektach kannabinoidów.

Sumaryczna punktacja cyklu prac wynosi 14,7 IF oraz 380 MNiSW; we wszystkich pracach Doktorantka jest pierwszym autorem. Rozprawa doktorska liczy 107 stron i ma układ klasyczny dla prac doktorskich w formie cyklu publikacji - zawiera spis treści, streszczenia, wstęp, omówienie artykułów, wyników, wnioski, piśmiennictwo, wykaz publikacji będących podstawą rozprawy doktorskiej, a także kopie tych publikacji, opinię Komisji Bioetycznej, oświadczenia współautorów publikacji określające indywidualny wkład każdego z nich w ich powstanie, a także wzór ankiety użytej w badaniach.

Rozprawa napisana jest jasno, pod względem redakcyjnym nie budzi zastrzeżeń, a proporcje pomiędzy poszczególnymi częściami są odpowiednio zachowane.

We wstępie, Autorka w bardzo jasny i uporządkowany sposób przedstawiła przegląd badań dotyczących historii używania konopi w medycynie, problem legalizacji medycznych konopi w Europie i w Polsce, rolę kannabinoidów w leczeniu bólu, a także zjawisko „opioidofobii”, „morfino-fobii” i „kannabinoidofobii”. Autorka posłużyła się aktualnym piśmiennictwem. W kolejnej części rozprawy Doktorantka przedstawiła omówienie oryginalnych artykułów wchodzących w skład rozprawy doktorskiej.

Materiał, metodyka oraz wyniki zostały zawarte w dwóch publikacjach oryginalnych. Omówienie w rozprawie doktorskiej badań wykonanych przez lek. Martynę Hordowicz jest poprawne, we właściwy sposób naświetla znaczenie kliniczne podjętych badań. „Materiał i metody” Doktorantka opisał satysfakcjonująco w poszczególnych pracach, uzupełniając w nich opis rycinami i tabelami, co mogłoby pozwolić zainteresowanym osobom na posłużenie się nimi w celu przeprowadzenia podobnych metodologicznie badań.

Realizację celów badawczych Doktorantka przeprowadziła w następujących etapach:

- w pierwszym etapie Autorka dokonała przeglądu badań dotyczących wiedzy, postaw i wzorców przepisywania konopi indyjskich oraz leków zawierających kannabinoidy wśród europejskich pracowników służby zdrowia,
- w kolejnym etapie Autorka zbadała postawy polskich lekarzy wobec polityki dotyczącej medycznej marihuany oraz ich potrzeby edukacyjne, a także opinię polskich lekarzy o klinicznych aspektach kannabinoidów.

Uzyskane wyniki zostały klarownie przedstawione. Autorka zauważyła, że poparcie dla legalizacji medycznej marihuany wyrażało 85% przebadanych lekarzy. Większość z nich uznała, iż leki zawierające kannabinoidy oraz susz konopny

powinny zostać objęte refundacją. Poza tym większości uczestników nie aprobowala rozwiązań potencjalnie ograniczających dostęp do leczenia kannabinoidami jak konieczność wnioskowania o rozpoczęcie terapii do stosownego organu/komisji (82,1%) oraz wymóg konsultacji psychiatrycznej dla wszystkich pacjentów rozpoczynających leczenie (62,4%). Ponad połowa uczestników badania nie wyraziła poparcia dla utworzenia rejestru pacjentów zażywających konopie w celach medycznych lub podobnego rejestru dla lekarzy uprawnionych do przepisywania na nie recept. Najczęściej wybieranym wskazaniem do stosowania konopi przez badanych był ból, w tym przewlekły związany z nowotworem, nienowotworowy i neuropatyczny. Inne często wybierane wskazania, to łagodzenie skutków ubocznych leczenia przeciwnowotworowego i wyniszczenie organizmu. Ogólny profil bezpieczeństwa THC oceniono jako podobny do najczęściej stosowanych leków, w tym opioidów, podczas gdy niesteroidowe leki przeciwzapalne (NLPZ) i benzodiazepiny były jednak postrzegane jako bardziej bezpieczne. Autorka zaobserwowała także, że połowa uczestników ma w swojej praktyce pacjentów, mogących odnieść korzyści z terapii lekami kannabinoidowymi, a 53,8% przyjęło przynajmniej jednego pacjenta proszącego o takie leczenie w ciągu ostatnich sześciu miesięcy. Jednak tylko 8% badanych lekarzy kiedykolwiek przepisało receptę na konopie lub inne leki zawierające kannabinoidy. Ponadto większość uczestników badania nigdy uczestniczyła w szkoleniach czy wykładach na temat medycznej marihuany, a 71% zadeklarowało, że ich wiedza jest niewystarczająca, aby doradzać pacjentom w zakresie stosowania kannabinoidów. Większość twierdziła także, że chciałaby mieć kompetencje do udzielania odpowiedzi na pytania pacjentów dotyczące konopi i deklarowała potrzebę stworzenia jasnych wytycznych dotyczących stosowania kannabinoidów w praktyce klinicznej.

Po zapoznaniu się z pracą doktorską lek. Martyny Hordowicz należy niezależnie od podkreślenia jej walorów poznawczych odnotować kilka niezwykle ważnych jej aspektów, które zawarte zostały w logiczne wnioski (strona 12 i 75 rozprawy doktorskiej):

- Większość lekarzy popiera wprowadzenie na rynek medycznej marihuany oraz refundację leków zawierających kannabinoidy, a w mniejszym stopniu popiera refundację suszu konopnego. Lekarze ci nie aprobowali rozwiązań potencjalnie ograniczających dostęp do takiego leczenia dla pacjentów, jak konieczność wnioskowania o rozpoczęcie terapii oraz wymóg dodatkowych konsultacji specjalistycznych.
- Najczęściej wybieranymi wskazaniami do leczniczego zastosowania konopi był ból, w tym związany z chorobą nowotworową oraz ból neuropatyczny. Jednak tylko nieliczni lekarze zastosowali kannabinoidy w przeszłości u swoich pacjentów.
- Badani lekarze postrzegają swój poziom wiedzy na temat marihuany medycznej jako niewystarczający, aby móc odpowiadać na pytania pacjentów i chcieliby dysponować odpowiednimi kwalifikacjami oraz wiedzą, aby potrafić udzielać porad dotyczących jej stosowania. Zdecydowana większość wskazuje na potrzebę utworzenia rekomendacji dotyczących stosowania konopi w praktyce klinicznej.
- Większość lekarzy nie uczestniczyła w jakimkolwiek szkoleniu lub wykładach poświęconych terapii kannabinoidami, co wskazuje na potrzebę rozszerzenia działań edukacyjnych dotyczących medycznych zastosowań kannabinoidów.

Nie mam uwag merytorycznych do lektury pracy doktorskiej.

Podsumowując, badania podjęte przez lek. Martynę Hordowicz znajdują pełne uzasadnienie, zostały zaplanowane i przeprowadzone w sposób prawidłowy metodycznie, a uzyskane wyniki Doktorantka przedyskutowała w sposób bardzo dojrzały. Poza tym, Doktorantka wykazała się szeroką znajomością literatury z zakresu zagadnień dotyczących tematu pracy.

Reasumując, przedłożona do recenzji rozprawa doktorska lek. Martyny Hordowicz, na którą składają się trzy publikacje, które zostały opublikowane w międzynarodowych i renomowanych czasopismach, zawiera dane o istotnym znaczeniu naukowym i praktycznym, a uzyskane wyniki stanowią znaczący wkład do dotychczasowej wiedzy na temat roli postaw pracowników zdrowia wobec kannabinoidów. Praca stanowi oryginalne rozwiązanie problemu naukowego, Doktorantka zrealizowała wszystkie wcześniej postawione cele badawcze, wykazała się wiedzą teoretyczną w dyscyplinie oraz posiada umiejętności samodzielnego prowadzenia badań naukowych; tym samym rozprawa doktorska spełnia warunki określone w art. 187 Ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. 2018 poz. 1668) i spełnia wszystkie wymagania stawiane pracom promocyjnym na stopień doktora.

W związku z tym, zwracam się z wnioskiem do Rady Dyscypliny Nauk Medycznych Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego o **dopuszczenie** lek. Martyny Hordowicz do dalszych etapów przewodu doktorskiego. Jednocześnie wnoszę o **wyróżnienie pracy** z racji na ważność jej wyników dla rozumienia problemu medycznego stosowania kannabinoidów. Poza tym wyniki pracy, które zostały oparte o bardzo dobrze dobrane metody badawcze, są niezwykle istotne w merytorycznej publicznej dyskusji nad stosowaniem medycznej marihuany.

